

Kütüphane Tanıtımı

TDV İSAM Kütüphanesi İlâhiyat Makaleler Veri Tabanı Projesi

Mustafa Birol ÜLKER*

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İslâmî ilimler alanında araştırmacıların yetişmesine katkıda bulunmak, kütüphane ve dokümantasyon imkânları sağlamak, araştırma projelerini desteklemek, hazırlıkları daha önce başlamış bulunan *TDV İslâm Ansiklopedisi* (DİA) başta olmak üzere süreli ve nitelikli akademik yayınları gerçekleştirmek, bilimsel dergiler yayımlamak ve ilmî toplantılar düzenlemek maksadıyla 1988 yılında kurulmuştur. İSAM bir yandan Türk ve İslâm dünyasının tarihsel mirasını bilimsel yöntemlerle araştırarak günümüz insanının dikkatine sunmakta, diğer yandan da Müslüman coğrafyadaki dinî, toplumsal, kültürel değişim ve gelişmeleri izleyerek araştırmacı, bilim adamı ve aydınlar için bilgi birikimi sağlamaktadır. Ayrıca nitelikli çalışmalar yürütmek amacıyla Türkiye içindeki ve dışındaki bilimsel ve akademik kurumlarla ilişkilerini de sürdürmektedir¹.

İslâm Araştırmaları Merkezi, “İslâm Ansiklopedisi; Kütüphane ve Dokümantasyon Birimi ve Araştırma Bölümü” olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır. İlk cildi 1988 yılında yayımlanan *TDV İslâm Ansiklopedisi*, tamamen telif bir eser olup madde dizisi İslâmî ilimlerle İslâm-Türk kültür ve medeniyetine ait kavramları, ilim ve sanat erbâbını, tarih boyunca kurulmuş İslâm devletleri ve yöneticilerini, târihî olayları, dinî ve sosyal hayatı etkilemiş akımları, târihî, ilmî ve kültürel müesseseleri, yerleşim merkezlerini, büyük dinleri, İslâm kültür ve medeniyeti ile ilgisi bulunan gayrimüslim şahsiyetleri kapsamaktadır. 40. cildi yayımlanan 41. cildi baskıda olan ve 44 ciltte tamamlanması planlanan bu ansiklopedinin hazırlık çalışmaları esnasında hem merkez ilim heyetlerinde görev yapan müellif ve redaktörlerin hem de yurt içi ve yurt dışında bulunan diğer yazarların istifade

* TDV İSAM Kütüphanesi.

Yardım ve katkılarından dolayı Sn. Recep Yılmaz, Kenan Yıldız ve Esra Karayel Muhacir’e teşekkür ederim.

¹ Tayyar Altıkulaç, “İslâm Araştırmaları Merkezi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXIII (İstanbul 2001), s. 44-46.; ayr. bkz. www.isam.org.tr

edebilmesi için İSAM bünyesinde bir Kütüphane ve Dokümantasyon birimi oluşturulmuştur².

Zamanla gelişen ve günümüzde yurt içi ve yurt dışındaki akademik çevreler tarafından takdir gören önemli bir kütüphane haline gelen İSAM Kütüphanesi, araştırmacıların istifade edebilmesi için de aşağıda kısaca tanıtılan veri tabanı projelerini gerçekleştirmiştir. Bunlar:

- **İSAM Kütüphanesi Veri Tabanı;** İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nde bulunan 225.000 kitap ve 130.000 sayı derginin künye bilgilerini içermektedir (<http://ktp.isam.org.tr/>).
- **Türkiye Kütüphaneleri Veri Tabanı;** Türkiye'de özellikle yazma eser kütüphanelerinde bulunan eserlerin künyelerini içermektedir. 122 kütüphaneye ait 710.000 eserin bibliyografik künyesi bu veri tabanında yer almaktadır³.
- **İlahiyat Fakültelerinde Devam Eden Tezler Veri Tabanı;** İlahiyat fakültelerimizde 2008-2011 yılları arasında yapılan ve devam eden yüksek lisans ve doktora tezlerini kapsamaktadır. İlahiyat Fakülteleri ile koordinasyonlu bir şekilde çalışılarak bu veri tabanının güncel tutulmasına gayret gösterilmektedir. İnternet ortamında kullanıma açık olan bu veri tabanında hali hazırda 4934 yüksek lisans ve doktora tezinin bibliyografik künyesi yer almakta olup bunların 2346'sı tamamlanmıştır (<http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php>). İlahiyat Fakültelerinin bünyesinde 1953-2007 yılları arasında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleriyle ilgili iki ciltlik bir katalog çalışması 2008 yılında İSAM tarafından yayımlanmıştır⁴.
- **Dokümantasyon Veri Tabanı;** İSAM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü bünyesinde yer alan dokümantasyon servisindeki ansiklopedi maddelerine ait doküman dosyalarının dijital görüntülerini içeren bu veri tabanında halen 6.000 maddeye ait dokümanlara ulaşılabilmektedir. Dosyaların dijital

² Mustafa Birol Ülker, "Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi ve Kütüphanesi", *Yavuz Argıt Armağanı* (yay.haz. M.Birol Ülker), İstanbul 2010, s. 269-291.; ayr. bkz. www.isam.org.tr

³ Veri tabanında yer alan kütüphanelerin Kültür Bakanlığı'na bağlı olan 66 adedi internet ortamında açıktır <http://ktp.isam.org.tr/>. 121 kütüphaneye ait kayıtlara ise İSAM bünyesinde ulaşılabilmektedir.

⁴ *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2000)* / İsmail E. Erünsal, Fatih Çardaklı, Mustafa Birol Ülker. -- 80529 -- İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008. 1. c. (472 s.) ; 24 cm. -- (Yayın no ; 394. Arşiv dizisi ; 3) ISBN 978-975-389-526-2; *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (2001-2007)* / İsmail E. Erünsal, Fatih Çardaklı, Mustafa Birol Ülker. -- İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2008. 2. c. (480 s.) ; 24 cm. -- (Yayın no ; 421. Arşiv dizisi ; 4) ISBN 978-975-389-560-6

ortama aktarılmaya çalışmaları devam etmektedir. Bu veri tabanı da internet ortamında kullanıma açıktır (<http://ktp.isam.org.tr/?url=dokuman/findrecords.php>).

- **Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı**; Rumeli genel müfettişi ve Otuzbir Mart döneminin Sadrazamı Hüseyin Hilmi Paşa'ya ait resmî evrakları içeren bu veri tabanında 1714 gömlek içersindeki 3.000 belgenin özet bilgileri yer almaktadır (<http://ktp.isam.org.tr/>). Söz konusu belgeler dijital ortama aktarılmış olup İSAM Kütüphanesi'ne gelen araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Evraklar, *Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı Kataloğu* başlığı altında İSAM Yayınlarının “kataloglar dizisi”nde yayımlanmıştır⁵.
- **Kemal Batanay Müzik Arşivi**; Koleksiyonda bulunan yaklaşık 5.000 evrak 30 adet klasörün içindeki 2137 dosyada muhafaza edilmektedir. Belgelerin özet bilgilerine (<http://ktp.isam.org.tr/>) adresinden ulaşılabilmektedir.
- Muhammed b. Muhammed b. Tâvî et-Tancî (محمد الطنجي) Koleksiyonu;

1974 yılında vefat eden rahmetli **Muhammed b. Tâvî et-Tancî**, İlmî neşirleriyle tanınan çok yönlü bir âlimdir. 738 kayıttan oluşan koleksiyon şekil itibarı ile üç başlık altında toplanabilir; Defterler, Mütferrik Evraklar ve Fişler. Koleksiyonun 550 adet gibi büyükçe bir kısmı defterlerden oluşmaktadır. Koleksiyonda tarih, edebiyat, felsefe, hadis, astronomi gibi diğer birçok konuda da muhtelif çalışmalar yer almaktadır. Büyük oranda akademik notları içeren bu defterler, bibliyografik bilgiler yanında, fihrist çalışmalarını, istinsah edilmiş muhtelif eserleri ve **Muhammed b. Tâvî et-Tancî**'nin başladığı ve tamamlamadığı araştırmaları kapsamaktadır. Bu çalışmaların başında **Muhammed b. Tâvî et-Tancî**'nin bilimsel çalışmalarının bir ölçüde başlangıcını da teşkil eden İbn Haldun'un *Mukaddime*'si gelmektedir. Bunun yanında İbn Nedim'in *Fihrist*'i, Hutay'e'nin *Divan*'ı, Gazzali'nin muhtelif risâleleri, üzerinde yoğun çalışma ve malzeme bulunan diğer başlıkları teşkil etmektedir. Koleksiyonda defterlerin yanı sıra toplam 189 mektup bulunmaktadır. Bu mektupların önemli bir kısmı **Muhammed b. Tâvî et-Tancî**'nin yaptığı akademik çalışmalarla ilgili olmak üzere özel ve resmi yazışmaları kapsamaktadır. Koleksiyonun önemli bir kısmını da yukarıda sayılan konulara dair çok miktarda bibliyografik fişler oluşturmaktadır. Koleksiyonun veri tabanına (<http://ktp.isam.org.tr/>) adresinden ulaşılabilir.

- **Tezler Veri Tabanı**; Türkiye'de yapılan yaklaşık 260.000 yüksek lisans ve doktora tezine ait bibliyografik künye bilgilerini içermektedir. Tezlerle ilgili kayıtlara sadece İSAM bünyesinde ulaşılabilmekte olup bu veri tabanının internete açılabilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

⁵ *Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı Kataloğu* ; proje yöneticisi Mustafa Birol Ülker ; yay. haz. Ömer Faruk Bahadır, Asiye Kakırman Yıldız, Müslüm İstekli, Kenan Yıldız. -- İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2006, 172 s. ; 24 cm. -- (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) yayınları ; 337. Arşiv dizisi ; ISBN 975-389-461-9

- **Makaleler Veri Tabanı**; Çeşitli sahalardaki dergilerde yayınlanan 809.000 makalenin künye bilgilerini içermektedir. Makalelerle ilgili kayıtlara İSAM bünyesinde ulaşılabilmekte olup bu veri tabanının internete açılabilmesi için çalışmalar devam etmektedir.
- **Şer’iyye Sicilleri Veri Tabanı** ise şu anda arşiv biriminde yer alan 20.000’den fazla **Şer’iyye Sicili defterinin** İstanbul Mahkemelerine ait olan bölümü dijital ortamda (10.000 adet civarında) İSAM Kütüphanesi bünyesinde hizmete sunulmuştur. Anadolu mahkemelerine ait olan 10.000’den fazla defterden ise mikrofilm ortamında yararlanılabilmektedir. Sicil defterlerinin dijital kullanımına ve mikrofilmlerine İSAM Kütüphanesi bünyesinde ulaşılmaktadır.
- **Osmanlıca Makaleler Veri Tabanı**; Tarih, Edebiyat ve Dinî ilimlerle ilgili Osmanlıca yayımlanmış dergilerdeki makalelerden oluşan bu veri tabanında 22 derginin **716** sayısına ait şimdilik **6000** makalenin künyesi ile bunların tam metinleri (PDF olarak) yer almaktadır. İnternet ortamında kullanıma açık olan bu veri tabanı yeni makaleler eklenmek suretiyle devamlı geliştirilmektedir (<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleosm/findrecords.php>).

İlähiyat Makaleler Veri Tabanı

İSAM Kütüphanesi, sahip olduğu kitap ve dergi koleksiyonu ile dokümantasyon ve arşiv birimlerinin imkânlarından akademisyenlerin daha kolay ve pratik bir şekilde istifade edebilmesi için **İlähiyat Makaleler Veri Tabanı** adıyla çok zengin bir veri tabanını da kullanıma açmıştır. Bu veri tabanı, hali hazırda çeşitli üniversitelerimizin bünyesinde faaliyet göstermekte olan İlähiyat fakültelerince yayımlanan dergiler başta olmak üzere, ülkemizde yayımlanan dinî ve ilmî nitelikli dergilerdeki makaleler ile Türkiye’de gerçekleştirilmiş sempozyum, kongre, konferans ve seminerlerde sunulmuş ve yayımlanmış olan tebliğleri kapsamaktadır. İSAM Web Sayfası üzerinden ücretsiz olarak araştırmacıların istifadesine açılmış olan bu veri tabanında bibliyografik künyelerinin yanında, yayın izni alınabilen **17.518** makale/tebliğin tam metni PDF olarak verilmiştir. Veri tabanının içeriği ve kullanımı ile ilgili istatistik bilgileri aşağıda bir şema olarak gösterilmiştir. Veri tabanına katkıda bulunmak isteyenler kutuphane@isam.org.tr e-posta adresine görüşlerini bildirebilmektedirler.

İlahiyat Makaleler Veri Tabanını, İSAM bünyesindeki diğer veri tabanlarından ayırt eden birkaç özelliği şöyle sayabiliriz;

Konu başlıkları ve Anahtar kelime dizini: Bu dizinle, veri tabanında arama yaptığınız anahtar kelime makale adında geçmese bile, konu başlığı (subject) hanesinde yer alan genel konu başlığı ve bununla ilgili anahtar kelimenin

(keyword) kullanılması suretiyle daha geniş ve kapsamlı bir arama yapabilmek imkânı sunulmuştur.

Değişen dergi ve sempozyum adlarında da standart bir arama ismi oluşturulmuştur. Örneğin; Daha önce Gazi Üniversitesi ön ismi ile çıkan bir dergi, daha sonra ad değiştirip Hitit Üniversitesi adına yayımlanmaya başlamıştır. Bu durumda ise iki ayrı isim çatısı altında yapılmış aynı yayınlarla ilgili olarak bunların farklı kurumlara ait birer yayıncı gibi algılanma tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu tür karışıklıkları önlemek amacıyla, bu gibi yayınlarda birbirine atıf yapılarak her iki dergi ismine de arama alanında yer verilmiştir. Örnek: Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Gazi Üniversitesi) _ Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Hitit Üniversitesi) gibi.

Yazar ve emeği geçenler hanesi tek bir alan üzerinde gösterilerek arama yapılırken her ikisine de aynı anda erişim imkânı sağlanmıştır.

PDF'lerde arama yapılabilmesi; PDF'ler OCR sisteminden geçirilerek, arama yapılabilir hale getirilmektedir. Böylelikle araştırmacılar, bilgisayarlarına indirdikleri PDF dosyaları içerisinde de anahtar kelime araması yapabilmektedir.

Günümüzde yalnızca künye dökümü bulunan veri tabanlarının yanı sıra, ücrete tabi olmak ya da paralı toplu üyelik şartıyla makalelerin tam metnine ulaşma imkânı veren bazı veri tabanları da bulunmaktadır. Ancak tanıtmaya çalıştığımız, hem künye dökümü hem de ücretsiz olarak internet üzerinden istenen makalenin tam metninin sunulması gibi bir hizmet veren bu veri tabanının, özellikle İlahiyat fakültelerimizin değerli mensupları ile Diyanet İşleri Başkanlığımızda görevli tüm personele hizmet alanlarında ve kendilerini geliştirmede yardımcı olacağı, üretilen hizmetin kalitesinin yükselmesine olumlu katkılar sağlayacağı aşikârdır. **İlahiyat Makaleler Veri Tabanına** (<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/tanitimmakale.php>) adresinden erişerek istifade etmek mümkündür⁶.

Sonuç

Netice olarak İSAM Kütüphanesi'nce hazırlanan **İlahiyat Makaleler Veri Tabanı'nın akademik sahada** araştırma yapan değerli bilim adamlarımızla Diyanet İşleri Başkanlığımız bünyesinde görevli tüm personel için son derece yararlı olduğu yolunda geri bildirimler alınmaktadır. Bu veri tabanının en önemli özelliklerinden biri de araştırmalardaki zaman unsuruna sağladığı büyük katkıdır.

⁶ Esra Karayel, "Araştırma Merkezlerinde Araştırma Hizmetlerine Bir Örnek: İSAM Kütüphanesi İlahiyat Makaleler Veritabanı", *EX LIBRIS BBY 2010-2011*, yıl:1/ sayı:1 (Mart 2011) [İstanbul], s. 60-63.

İlahiyat Makaleler Veri Tabanına Ait İçerik Bilgileri
(31 Aralık 2011 itibariyle)

Dergi	(108 ayrı derginin sayıları)	17.697 makale
Sempozyum	134	3.647 tebliğ
Kongre	12	453 tebliğ
İlmî Toplantı	7	94 tebliğ
Panel	3	31 tebliğ
Çalıştay	2	15 tebliğ
Konferans	1	21 tebliğ
Kolokyum	1	3 tebliğ
Armağan-Hatırat	3	5 makale
Editörlü eser	4	105 makale
21.808 makale künyesi internet üzerinden açıktır.		
17.518 makalenin tam metnine (PDF'sine) veri tabanından ulaşılabilir.		

İlahiyat Makaleler Veri Tabanına İlişkin Kullanım İstatistiği
(1 Haziran – 31 Aralık 2011 kullanım sayısı)

Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
24.390	19.255	17.443	19.193	45.379	38.493	60.548